

Wilhelm Dilthey - Edmund Husserl

PISMA

Wilhelm Dilthey Edmundu Husserlu, 29. VI. 1911 (prepis)¹

85

Cenjeni g. kolega!

Kratkega spisa o Niebuhru,² ki je nastal iz novejšega predavanja v Akademiji, ne bom postavil na stran, dokler se končno ne opredelim glede Vaše razprave v *Logosu*.³

Če sem odkrit, se mi je bilo pod prvimi vtisi opredeliti res težko, saj me je upravičeno začudila Vaša označitev mojega stališča za historicizem, katerega

¹ Kopijo pisma je po Husserlovem naročilu natipkal Ludwig Landgrebe. Pismo naj bi bilo sicer izvorno napisano po Diltheyevem nareku. Prva tri pisma so bila objavljena tudi v: Walter Biemel, »Dilthey–Husserl. En torno a la Filosofía como Ciencia estricta y al alcance del historicismo«, *Revista de Filosofía de la Universidad de Costa Recia I* (1957), str. 108–112, in v: Walter Biemel, »Der Briefwechsel Dilthey–Huserl«, *Man and World I* (1968), str. 434–438, tudi v: Frithjof Rodi, Hans-Ulrich Lessing, *Materialien zur Philosophie Wilhelm Diltheys*, Frankfurt na Majni 1984, str. 110–114.

² W. Dilthey, »Anfänge der historischen Weltanschauung Niebuhrs«, *Deutsche Rundschau* 37 (1911), str. 294–299. Izvod tega dela hrani tudi Husserlova osebna knjižnica.

³ E. Husserl, »Philosophie als strenge Wissenschaft«, *Logos* 1 (1911), str. 289–341, *Hua XXV*, str. 3–62. Prim. Filozofija kot stroga znanost [SZ], *Phainomena* 1, Ljubljana 1991. Prevedla Andrina Tonkli Komel.

legitimna konsekvencen da je skepticizem. Velik del mojega življenjskega dela je posvečen splošnoveljavni znanosti, ki naj bi duhovnim znanostim ustvarila čvrsto podlago in notranje sovisje za eno celoto. To je bila izvorna koncepcija moje življenjske naloge v prvem zvezku *Duhovnih znanosti*.⁴ Edina sva si, da obstaja, splošno gledano, splošnoveljavna teorija vednosti. In strinjava se še, da se dostop do nje odpre šele prek raziskav, teorija pa pojasnjuje smisel oznak, ki jih sprva potrebuje in ki so kasneje nujni v vseh delih filozofije. Pri nadaljnji izgradnji filozofije se najini poti ločujeta. Zame je nemogoča metafizika, ki se spravi veljavno izrekati sovisje sveta skozi sovisje pojmov. (*Tipi*, str. 6.)⁵

Če prav razumem Vašo definicijo historicizma (str. 323),⁶ lahko tako stališče komajda označimo za historicizem. In če, po splošni rabi besede, skeptik v celoti zanika možnost spoznanja, me potemtakem ne morete označiti za skeptika ali me spraviti v kakršno koli razmerje do skepticizma. Pridružujem se gibanju, ki je od druge polovice 18. stoletja napredovalo do zanikanja metafizike. To besedo razumem v prej omenjenem smislu.

86

Vendar se mi tudi ob podanem sovisju zdi neupravičeno, da iz pičlih stavkov Uvoda v »Tipe« – ki hočejo, da bi zbudili interes bralcev, po načelu relativnosti svetovnih nazorov osvetliti pomen problema njihove resničnostne vsebine – izpeljete interpretacijo mojega stališča, po kateri je njegova zavedna ali pa nezavedna konsekvencen skepticizem.

Vendar pri nesporazumu nisem brez krivde. Spis v knjigi o svetovnih nazorih je bil delno strnitev, delno razširjenje rokopisa nauka o svetovnih nazorih, iz katerega sem pred mnogimi leti predaval v Akademiji. In sicer iz njegove prve polovice. Ožina dovoljenega prostora me je prisilila, da sem prekinil [z delom]. Želel sem si, da bi ob nadaljnjem razmisleku zaobsegel tudi drugo polovico. Ker sem mi ni zdelo nujno, da bi v zborniku raznih spisov na to opozoril,

⁴ W. Dilthey, *Einleitung in die Geisteswissenschaften, Versuch einer Grundlegung für das Studium der Gesellschaft und der Geschichte*, 1. zv., München 1883.

⁵ W. Dilthey, »Die Typen der Weltanschauung und ihre Ausbildung in den metaphysischen Systemen«. V: *Weltaanschauung, Philosophie und Religion in Darstellungen von Wilhelm Dilthey, Bernhard Groethuysen, Georg Misch*, in drugi, Berlin 1911, str. 6: »Tako izoblikovanje zgodovinske zavesti še temeljiteje od pregleda spora sistemov izniči vero v splošno veljavnost filozofij, katerih koli že, ki so se nasilno lotile izrekati sovisje sveta prek sovisja pojmov.«

⁶ Hua XXV 41, SZ 32: »Historicizem zavzema pozicijo v sferi dejstev empiričnega duhovnega življenja; v tem ko ga absolutizira ...«

zlahka nastane mnenje, za katero se zdi (*Logos* 326, opomba)⁷ – kakor da povedano vsebuje utemeljitev relativitete in višjega pogleda, ki jo prestopa. Takrat sem se ob objavi z založnikom dogovoril, da bom čez nekaj časa posebej izdal celoten »nauk o svetovnih nazorih«.

Kako pa mislim tiste stavke, to vendar pojasnjuje kratek osnutek mojega nauka o svetovnih nazorih, prikazan v njegovi postavitvi v celoti filozofije, kakor jo najdete v razpravi o bistvu filozofije (»Kultura sedanjosti«, »sistematska filozofija«, str. 37 idr.)⁸ Tudi tu (»Tipi«, str. 28) sem opozoril na to razpravo. Iz nje postane popolnoma jasno, da moje stališče ne vodi v skepticizem, razprava izključuje Vašo interpretacijo mojih stavkov. Tam se namreč sklicujem – v dokaz o nemožnosti splošnoveljavne metafizike – na »razloge, ki so jih razvili Voltaire, Hume in Kant.«⁹ Ne izhajam (str. 60/61) iz dosedanje ponesrečenosti metafizike, ampak iz splošnega razmerja med njenimi nalogami in našimi sredstvi za rešitev. Tudi tam uporabljam rezultat analize vrednote in namena. Spor sistemov, dosedanja ponesrečenost metafizike tu nastopata le kot historični dejstvi, ki sta filozofsko mišljenje pripeljali do razpustitve metafizike, vendar ne kot utemeljitev njene nemožnosti. To iščem v njenem bistvu. S tem prikazom se docela ujema izjava, ki utemeljuje Vašo argumentacijo (str. 6).¹⁰ Njeno začasnost lahko pojasnim iz njenega pripravljalnega značaja. Tam definiram metafizične sisteme, o katerih govorim, »da so se s sovisjem pojmov zavezujoče lotili prikazati svetovno sovisje«; sisteme, ki vsebujejo svetovni nazor kot religijo ali metafiziko, uvrščam med zgodovinske »življenjske forme«, kot ureditve ali religije: te imajo poseben odnos do življenja, razlikujejo se od splošnoveljavnih znanosti: razmerje, ki ga v razpravi za akademijo ekspliciram s tem, da postavim vrednotenje in postavljanje ciljev v svetovni nazor.

---

⁷ Hua XXV 45, SZ 34, op. št. 12.

⁸ W. Dilthey, »Das Wesen der Philosophie«. V: *Systematische Philosophie* (Die Kultur der Gegenwart, 1. del, 4. razdelek) Berlin, Leipzig 1907, str. 37–49.

⁹ W. Dilthey, »Die Typen der Weltanschauung«, str. 60: »Tu ne bomo ponavljali razlogov, ki so razvili Voltaire, Hume in Kant, ki pojasnjujejo neprestano menjavo metafizičnih sistemov in njihovo nemožnost, da bi zadostili zahtevam znanosti.«

¹⁰ Husserl jo navaja v Filozofiji kot strogi znanosti, Hua XXV 42, SZ 33: »Razvojni nauk (kot naravoslovni nauk o evoluciji, prepleten z razvojnozgodovinskim spoznanjem kulturnih oblikovanj) je nujno povezan s spoznanjem relativnosti zgodovinskih oblik življenja. Pred pogledom, ki zaobseže zemljo in vso preteklost, izgine absolutna veljavnost kakršne koli zgodovinske zavesti torej še temeljiteje, kot pogled na spor sistemov uniči verovanje v splošno veljavnost kakršne koli filozofije, ki se je lotila izrekanja svetovne povezanosti na zavezujoč način s pomočjo povezanosti pojmov.«

Na koncu še trdim, da se te življenjske forme – če sprejemamo razumevanje razvoja duha – izkažejo za relativne. Ti namigi bežnega uvoda torej napotujejo na v zgodovini utemeljeno sistematično raziskavo, ki vključuje celotno sovisje moje filozofske misli, ta pa naj bi z višjim dojetjem dosegla tudi razrešitev problema, ki nam ga zadaja relativnost (prim. spis o filozofiji, str. 61).

Vseeno nisem nazorski filozof, tudi ne historicist ali skeptik. Menim, da argumentacija Vaše razprave (str. 342–328)¹¹ ne dokazuje, da konsekvence omenjenih stavkov (str. 6) vodi v skepticizem.

Iz tega sklepate (str. 324/325),¹² da ni historično pogojen in podvržen spreminjanju le svetovni nazor, ampak tudi stroga znanost, morali pa bi historično pogojenost docela ločiti od veljavnosti: če naj bi ta historična pogojenost odpravila svojo veljavnost, bi ideja vednosti sama izgubila svojo veljavnost, in tudi načelo, da taka ideja nima nobene veljavnosti, bi se obdržalo. S tem se popolnoma strinjam. Samo po sebi je jasno, da potrjujem tudi, da vsako izjavo iz svetovnonazorskega polja (npr. religiozno) lahko prav tako raziščemo glede njene veljavnosti, kakor znanstveno. Dosežek pojasnjevanja ima prav tu svoje središče. Kar nato pravite od strani 325 spodaj (matematik, itd.)¹³ naprej, prav tako podpišem. Vse to je vsebovano v stališču moje utemeljitve.

88

Ko pa potem kasneje (od str. 325 naprej, »če pa smo priznali«, itd.)¹⁴ iz splošne veljave ideje vednosti izvajate možnost, da hipostazirate »veljavno religijo ali umetnost«, in ko se vam med tako in historično religijo zdi mogoče razmerje ideje in popačene prikazovalne forme, potem sem mnenja, da metoda, ki v prikazanem utemeljitvenem sovisju moje filozofske misli uporablja historično analizo svetovnih nazorov, religije, umetnosti, metafizike, razvoja človeškega duha – kaže nemožnost teh pojmov in lahko reši vprašanje po resničnostni vsebini tega svetovnega nazora.

In kaj če zadnjega ne bi zmogla? Potem bi iz tega sledilo, da mora ostati vprašanje po možnosti metafizike v smislu, ki ga sam definiram, neodločeno, dokler ne bi bilo mogoče doseči neke odločitve. Kako lahko iz takega uvida v

¹¹ Hua XXV 42–47, SZ 33–36.

¹² Hua XXV 43, SZ 33.

¹³ Hua XXV 44, SZ 34: »Tudi matematik se ne bo obrnil na zgodovino, da bi dobil podatek o resnici matematičnih teorij; ...«

¹⁴ Hua XXV 44, SZ 34.

začasno neodločenost vprašanja konsekvenc sklepate na skepticizem, ki ga vsebuje moje stališče, tako kot ste storili (na str. 326)?¹⁵

Prav tako me Vaše dokazovanje ne zadeva (na str. 326 in 327).¹⁶ Tudi sam instance zoper metafiziko iz njene dosedanje ponesrečenosti nimam za odločilno. Poleg tega pa naj ne bi historična empirija, temveč »izoblikovanje zgodovinske zavesti« prikazalo sistematično analizo nemožnosti metafizike, ki izhaja iz duhovnozgodovinske raziskave.

Tu končujem, saj sem hotel zgolj razgrniti svoje stališče. Kot sem povedal že prej, upam, da bom lahko v določenem času izdal drugo polovico nauka o svetovnem nazoru. Ta izdatno prekoračuje to, kar sem povedal v razpravi o filozofiji.

Vidite: dejansko nisva prav daleč vsaksebi, tako kot domnevate Vi, v zelo spornih poglavitnih točkah sva zaveznika. In za Vaše novo delo¹⁷ – če bom le tako dolgo živel – med starejšimi ne bo bolj zagretega bralca. Bolje je, da se veseliva takega sodelovanja, kakor da v najinem prijateljskem razmerju meriva moči – kakor v Vaši polemiki v *Logosu*.

Zvesto Vaš,
W. Dilthey

Edmund Husserl Wilhelmu Diltheyu, 5., 6. VII. 1911 (prepis)¹⁸

[...] Mislim, da lahko iz Vašega pisanja sklepam, da sem v bistvenem zadel Vaše dejansko dojemanje.

Zahvaljujem se Vam, cenjeni gospod svetnik, za vsa Vaša natančnejša izvajanja, ki so mi zelo ljuba in vredna kot odločni in ostro izoblikovani izraz Vašega duha. Vseeno – morate biti popolnoma prepričani, da je predpostavka,

¹⁵ Hua XXV 44 isl., SZ 34 isl.

¹⁶ Hua XXV 45 isl., SZ 35 isl.

¹⁷ Prim. Hua XXV 37, SZ 29: »Upam, da bom v kratkem času lahko širši javnosti predložil raziskave, ki zadevajo fenomenologijo ter fenomenološko kritiko uma in so se medtem vsestransko utrdile ter narasle v obsežne sistematske enote.«

¹⁸ Pismo se je ohranilo v originalu in tudi v tipkopisu Ludwiga Landgrebeja, ki je imel za predlogo prepis originalnega pisma, ki ga je prepisala Husserlova hčerka Elli. Husserl je sam pregledal obe kopiji in jima na robu napisal opombe (Hua XXV 487).

iz katere izhajate, napačna: češ da je moje argumentiranje usmerjeno proti Vam. V *Logosu* bom objavil sporočilo,¹⁹ da se ogneva nadaljnjim napačnim tolmačenjem.

Zdaj prehajam k Vašemu poskusu, da bi na osnovi resda vse prekratkih namigov mojega članka označili mejo, do katere najina filozofska nazora potekata skupaj, da bi se za njo ločila.

Če dobro pretehtam, meje sploh ne bi priznal in dejansko se mi dozdeva, da med nama resnih diferenc sploh ni. Menim, da bi poglobljen pogovor pripeljal do popolnega razumevanja. *Vsa* objektivna veljavnost, torej tudi objektivna veljavnost religije, umetnosti, itd., napotuje na idealne in s tem na absolutne (le v določnem smislu »absolutne«) principe, na apriorij, ki kot tak nikakor ni omejen z antropologično-historičnimi fakticitetami. Kakor daleč sega ta apriorij – velika naloga je, da ga vsestransko razdelamo v ontološkem in specifično fenomenološkem oziru – natanko do tu sega smisel zadevnega načina objektivne veljavnosti, kar pa relativitet nikakor ne izključuje. Tako je – apriorij – kot celotna sfera telesne narave sfera relativitet. Telesna bit je bit v sovisju brezkončnih relativitet.²⁰ Kolikor pa »bit«, »Sein«, torej korelat empirične veljavnosti, pade pod idealne zakone, ti zakoni zamejujejo smisel te biti (oz. smisel naravoslovne resnice) kot principiuelno relativnega in v svojih relacijah vendarle identičnega. *Vsa* objektivna veljavnost v aposterioriju ima svoje principe v aprioriju. Analogno je lahko kakšna religija »prava religija«, njena »resnica« pa zgolj relativna – namreč z ozirom na »človeškost«, ki živi v sovisju z »naravo«, je v določenem razvojnem stadiju, itd. Resnica je pri tem odvisna od vsebine predpostavk, ki jo moramo zajeti idealno – (*ideja* specifično tako in tako določene »človečnosti«, *ideja* tako ali tako oblikovane »narave«, ideja individualnih ali socialnih motivacij, ki jih je treba označiti tako ali tako, itd.) Če bi predpostavke mislili drugače, po njihovi bistveni vsebini, potem ne bi bila »prava« ne ena ne druga religija. Torej bi bila resnica religije nekaj relativnega in vendarle kot vsa resnica nekaj idealnega, namreč v navezavi na relacije, ki s svojo bistveno vsebino določajo principe a priori kot pogoji možnosti *takšne* resnice sploh.

Naloga fenomenološke teorije narave je pregledati naravo konstiturajočo zavest po vseh njenih upodobitvah in korelacijah raziskovanja bistva do te mere,

¹⁹ Ni izšlo.

²⁰ »Körperliches Sein ist Sein in einem Zusammenhang endloser Relativitäten.«

da lahko vsi principi, ki jim je podrejena bit v smislu narave a priori, prejmejo poslednjo jasnost in da se lahko razrešijo vsi problemi, ki se v tej sferi tičejo korelacij biti in zavesti. *Prav tako* bi bila naloga teorije religije (fenomenologije religije) v odnosu do možnih religij sploh ustrezno raziskati zavest, ki konstituira religijo. (»Možne« religije razumemo kakor Kantovo »možno naravo«,²¹ njeno bistvo razgrajuje znanost.) Fenomenološka teorija religije potemtakem zahteva, oz. *je* po enem izmed njenih glavnih delov ravno to, kar ste *Vi* venomer terjali, povratek k *notranjemu življenju*, k »življenjskim formam«, ki v podoživljanju notranjih motivacij šele pridejo do dejanskega razumetja.

To podoživljanje in razumevanje je konkretna, intuitivna zavest, iz katere črpamo religijo kot idealno enotnost oz. zmoremo in moramo privedi razlike domnevno in dejansko veljavne religije in pripadajočih bistvenih sovisij do jasnosti in utemeljujočega izkazanja. Če smo usmerjeni na *čisto* idealnost, pri tem historično-faktično služi kot primer. Če pa presojava sam historični fakt glede njegove veljavnosti, potem v tem tiči: *to* faktično religiozno obnašanje je pravo, ker je iz idealnih razlogov upravičeno *nasploh*, religiozno obnašanje *tako izoblikovane* motivacijske vsebine je navezано na *tako izoblikovane* »predpostavke.«

Ne verjamem, da prepričanja, ki me tu vodijo, in cilji, ki jih naslavljam še posebej fenomenološki filozofiji kulture, odstopajo od tega, kar zahtevate *Vi*, cenjeni g. svetnik, da naju dejansko razločujejo pricipielne diference. Zdi se mi tudi, da to, kar pobijate kot metafiziko, ni isto ko to, kar imam za metafiziko jaz.

5./6. julija

Vsaka bivanjska znanost [Daseinswissenschaft], oz. znanost o fizični naravi, o človekovem duhu itd. se *eo ipso* preobrne v »metafiziko« (po mojem pojmu), kakor se tudi navezuje na fenomenološki [konstitutivni] nauk o bistvu in tako iz svojih virov pride do poslednjega pojasnila smisla, tj. do poslednje določenosti svoje resničnostne vsebine. Tako izstavljeno, npr. naravoslovno resnično v *poslednjem* smislu, kakorkoli je že zamejeno in relativno v drugih ozirih, je sestavni del »metafizične« resnice, njegovo spoznanje je metafizično spoznanje, namreč zadnje spoznanje bivanja. Da principielpno potrebujemo

---

²¹Prim. Kant, *Prolegomena*, 36 §, Wie ist Natur selbst möglich?, Kant-Werke, 5. zv., str. 186; »Kako je mogoča sama narava?« Cankarjeva založba 1963, str. 133. Prev. Jože Lavrič.

92 metafiziko v tem smislu, proti narovoslovju in duhoslovju, ki sta v novem veku izrasla ob velikem delu, ima svoj izvir v tem, da je v bistvu spoznanja utemeljena razplastitev in s tem dvojna naravnost spoznanja: eno je usmerjeno čisto na biti, ki je po smislu zavesti, mišljena tako in tako in dana po meri prikazovanja, drugo pa je usmerjeno na zagonetne bistvene odnose med bitjo in zavestjo. Vse naravno spoznavanje bivanja, vse spoznanje znotraj prve naravnosti pušča odprto dimenzijo problemov. Od rešitve teh sta odvisna poslednja dokončna določitev biti in poslednje ovrednotenje v »naravni« (prvi) naravnosti domnevno že dosežene resnice. Mislim, da sem sposoben uvideti, da zadaj za popolno konstitucijo, tj. za »konstitucijo« biti v zavesti z navedenimi bitnimi problemi, smiselno ne more biti nobene druge, da potemtakem za fenomenološko razširjeno in fundirano [univerzalno] bivanjsko znanostjo (ki v svoje delo vpotegne vse naravne bivanjske znanosti) – ne more obstajati nikakršna znanost več, oz. da je nesmisel, če govorimo o neki *principelno* nespoznavni biti, ki bi tičala še za njo. To izključi vsako metafiziko, ki se naslanja na Kantovo metafiziko »reči-na-sebi«, prav tako pa tudi vsako ontologično metafiziko a la Spinoza, izdelano iz sistema čistih pojmov bivanjske znanosti. – Ali v tem *au fond* ne misliva istega? Ko govorite o duhovnoznanstveni analizi (prek katere dokazujete nemožnost metafizike), se to v veliki meri prekriva s tem, kar imam, zamejeno in oblikovano po določenih metodičnih vidikih, za fenomenološko analizo. In še: nemožnost metafizike – sc. v vsakem napačnem, še posebej ontološkem smislu – lahko prikaže le takšna »duhovnoznanstvena analiza«.

Do tega, za kar si prizadevava in raziskujeva – prihajava iz različnih študij, vodijo naju različni historični motivi, prešla sva različna razvoja – se ujema in si pripada: fenomenološka elementarna analiza v velikem, skupaj z morfologijo in tipiko velikih kulturnih form, ki ste ju razprli Vi.

Wilhelm Dilthey Edmundu Husserlu, 10. VII. 1911 (prepis)²²

Cenjeni prijatelj!

Hvala lepa za Vaše pomirjujoče in izčrpno pismo, za pojasnjevanje mojega nesporazuma. Za vnaprej ste lahko prepričani, da me Vaše dobrotljive izjave

²² Pismo se je ohranilo zgolj v prepisu, na katerega si je Husserl zabeležil, da ga je Dilthey napisal »lastnoročno«.

nikdar ne bodo zavedle, da bi napačno precenil razmerje mojega življenjskega dela do Vašega svežega ustvarjanja. V Vas občudujem genija filozofske analize. Iz Vaših izjavljanj si jemljem zase le to radost, da moje delo za vas ni bilo brez uspeha. Da čutite, kako se oba, tudi jaz, v času, ko je to terjalo kar nekaj poguma, z različnih strani skupaj bojujemo proti vladavini naravoslovja nad filozofijo, da sva si edina v prizadevanjih za splošnoveljavno utemeljitev realnih znanosti, zoper konstruktivno metafiziko, proti slednjemu domnevanju kakega nasebja, zadaj za nam dano dejanskostjo. Najina diferenca, kakor sem jo naznačil v svojem prejšnjem pismu, lahko velja vse do Vaših nadaljnjih objav, za katere upam, da zame ne bodo prepozne. Z izvajanji iz Vašega pisma sem se ukvarjal v teh dnevih vedno znova; vendar, cenjeni prijatelj, ne veste, in to je naravno, da tega ne veste, kako težko je tudi po tem prodreti v popolnoma tuj miselni svet.

Iskreno se Vam zahvaljujem za namero, da boste v naslednji številku *Logosa* sporočili, da gre za nesporazum, češ da so Vaša izvajanja, ki zadevajo historicizem, usmerjena proti meni. Nesporazum namreč ni le moj, delijo ga različne in upoštevanja vredne instance. Morda Vam bo moje delo o izgradnji duhoslovnih znanosti²³ dalo naraven, nevpadljiv povod, saj v njem jasno izstopi moja usmeritev k splošno veljavni utemeljitvi duhoslovja in k prikazu objektivnosti zgodovinskega spoznanja.

93

Iskreno prizadeto sprejemam Vaša sporočila o Vaši sedanjí situaciji. Ko so me iz Tübingena spraševali,²⁴ sem nemudoma opozoril na Vas, sprva sicer, ker o Vašem nagibu, da greste, nisem vedel nič določnega, le v povezavi z drugimi možnostmi. Takoj ko sem slišal o Vaši nameri, da greste, sem jim pojasnil, da ima Tübingen le eno izbiro, da Vas dobi za vsako ceno. Že nekaj tednov je, odkar teh obetov ni več. Društvo Cesarja Wilhelma²⁵ se za zdaj žal omejuje zgolj na naravoslovje. A prav gotovo ... se bo kmalu odprla kaka druga možnost, da zapustite položaj, ki je postal za Vas tako neprijeten.

Zvesto Vaš
Wilhelm Dilthey

---

²³ W. Dilthey, *Der Aufbau der geschichtlichen Welt in den Geisteswissenschaften*, 1. del, Berlin 1910 (delo so našli v Husserlovi osebni knjižnici s posvetilom: V prijateljski spomin, Wilhelm Dilthey, 21. 12. 1910)

²⁴ Heinrich Meier je jeseni 1911. leta Tübingen zamenjal za Göttingen. Nasledil ga je Karel Groos.

Edmund Husserl W. Dilthey, 5. X. 1911

Spoštovana g. svetnica!

Je res, moram res verjeti, da je Vaš cenjeni soprog preminil,²⁶ da je bil iztrgan Vam in Vašim otrokom, svojim prijateljem in učencem, znanstveni javnosti, katere ponos je bil? V časopisu kar naprej prebiram trpko vest. Sprašujem se, ali in kako je mogoče, da je bil še nedavno zdrav in v polni posesti svojih ustvarjalnih sil, poln velikih načrtov, nameraval je objaviti nove knjige, zapise najbolj izčiščene modrosti. Kako naj njegovi prijatelji in vsi, ki so bili pod najglobljim vtisom njegove čiste in velike osebnosti, prenesejo misel, da ga ni več za zemlji in da se lahko oprejo le na to, da mu slede kot vodji – kar je bila najbolj iskrena življenjska potreba nas vseh?

Globoko sem zaskrbljen, postajam brezvoljen: ravno zdaj dokončujem velika dela, pri katerih sem neprestano in prvenstveno mislil nanj, upal sem, da ga bom razveselil, združena sva bila v boju za novo filozofijo.

94

Kaj pomenijo take tožbe, tožbe za velikim raziskovalcem in vodjo, za pre-sahnjenim virom velikih idej in celo za prijateljem in zaščitnikom proti Vaši bolečini za plemenitim soprogom! Oprostite mojim izlivom in sprejmite izraz mojega najbolj iskrenega in hvaležnega občudovanja in mojega sožalja, ki je globoko, kakor je le pri najbližjih in najstarejših prijateljih. Prav tako iskreno čuti tudi moja žena. Tudi v njenem imenu izrekam najino sožalje Vajinim otrokom.

Vdano Vaš
Edmund Husserl

Ravnokar sem prejel potrditev žalostne časopisne novice z Vašo osmrtnico.

Prevedel* Aleš Košar

²⁵ Društvo je bilo ustanovljeno 11. 1. 1911 kot ustanovitveno društvo Instituta cesarja Wilhelma, ki se je kasneje preimenoval v Inštitut Maxa Placka.

²⁶ W. Dilthey je 1. oktobra 1911 umrl zaradi okužbe z grižo.

* Prevedeno iz: Edmund Husserl, Husserliana Dokumente, *Briefwechsel*, VI. del: »Philosophien-briefe«, str. 43–53, 486–488.